

Силабус освітнього компонента Програма навчальної дисципліни

Поясненні моделі штучного інтелекту на Python

Шифр та назва спеціальності
113 – Прикладна математика

Інститут
ННІ Комп'ютерних наук та інформаційних
технологій

Освітня програма
Інтелектуальний аналіз даних

Кафедра
Комп'ютерної математики і аналізу даних

Рівень освіти
Магістр

Тип дисципліни
Профільна, Вибіркова

Семестр
3

Мова викладання
Українська

Викладачі, розробники

Єльчанінов Дмитро Борисович

dmytro.yelchaninov@khpi.edu.ua

Кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри комп'ютерної математики і аналізу даних НТУ «ХПІ».

Досвід роботи – 24 роки. Автор 150 наукових та навчально-методичних праць. Провідний лектор з дисциплін: «Методи та засоби обчислювальної математики», «Принципи та парадигми Python», «Розробка web-сервісів на Python», «Алгоритмічні мови», «Математичне моделювання складних систем», «Проектування систем консолідованої інформації», «Основи бізнес-аналітики», «Аналіз експертної інформації».

[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

В дисципліні розглядаються моделі «чорної скриньки» для підвищення адаптивності, інтерпретованості та пояснюваності рішень, ухвалюваних алгоритмами штучного інтелекту з використанням бібліотек Python XAI, TensorFlow, Keras, а також користувальницьких фреймворків з використанням Python Wrappers.

Мета та цілі дисципліни

Оволодіння методами розробки пояснених моделей штучного інтелекту на Python.

Формат занять

Лекції, лабораторні заняття, розрахункове завдання, самостійна робота, консультації.
Підсумковий контроль – залік.

Компетентності

ЗК 3. Здатність до безперервного навчання, придбання нових знань і умінь, у тому числі в галузі, відмінній від професійної.

- ЗК 4. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми у професійній діяльності.
- ЗК 7. Здатність працювати з інформацією: знаходити і використовувати інформацію з різних джерел, потрібну для розв'язання професійних завдань.
- СК 1. Здатність формулювати математичну постановку задачі, спираючись на постановку мовою предметної галузі, перевіряти коректність постановки, у тому числі в умовах невизначеності.
- СК 2. Здатність обирати, розробляти та досліджувати математичний аналітичний або чисельний метод розв'язання практичних задач, що забезпечує потрібні точність і надійність результату.
- СК 3. Здатність обирати, розробляти, досліджувати та застосовувати математичні методи для розв'язання практичних задач моделювання, проектування, керування, прогнозування, прийняття рішень.
- СК 5. Здатність до проведення математичного і комп'ютерного моделювання та обчислювального експерименту, збору, візуалізації, аналізу та обробки отриманих даних, розв'язання формалізованих задач за допомогою спеціалізованих програмних засобів.
- СК 7. Здатність до пошуку, вивчення та аналізу науково-технічної інформації, вітчизняного і закордонного досвіду, пов'язаного із застосуванням математичних методів для дослідження процесів та систем.
- СК 10. Здатність обирати, розробляти, досліджувати та застосовувати математичні моделі і методи для інтелектуального аналізу даних в умовах невизначеності.
- СК 11. Здатність розробляти, досліджувати та застосовувати математичні методи й алгоритми машинного навчання, м'яких обчислень і обчислювального інтелекту для аналізу невизначених даних, прогнозування та прийняття рішень.
- СК 14. Здатність до використання сучасних інформаційних технологій інтелектуального аналізу даних, прогнозування, прийняття рішень, інформаційного пошуку і видобування знань.
- СК 15. Здатність проводити наукові дослідження, ставити і розв'язувати нові теоретичні і прикладні задачі в галузі прикладної математики.
- СК 16. Здатність до постановки прикладних задач та обґрунтування досліджень і проектів по створенню математичного та програмного забезпечення для обробки та інтелектуального аналізу великих даних.

Результати навчання

- РН 1. Демонструвати знання і розуміння основних концепцій, принципів, теорій фундаментальної та прикладної математики і використовувати їх на практиці.
- РН 2. Уміти формалізувати задачі, сформульовані мовою певної предметної галузі й обирати раціональний метод вирішення; розв'язувати задачі аналітичними або чисельними методами, оцінювати точність і достовірність отриманих результатів та виконувати їхню інтерпретацію.
- РН 3. Володіти методами розробки, дослідження та застосування математичних моделей складних об'єктів і процесів, у тому числі із застосуванням методів обчислювального інтелекту.
- РН 5. Будувати ефективні щодо точності обчислень, стійкості, швидкодії і витрат системних та обчислювальних ресурсів алгоритми для чисельного дослідження математичних моделей і аналізу даних, прийняття рішень.
- РН 6. Уміти вибирати, розробляти та досліджувати методи й алгоритми розв'язання математичних задач оптимізації систем, дослідження операцій, оптимального керування і прийняття рішень.
- РН 8. Уміти застосовувати у практичній роботі спеціалізовані програмні продукти і програмні системи комп'ютерної математики, аналізу великих даних тощо.
- РН 14. Уміти застосовувати наявні існуючі і розробляти нові алгоритми та програмні засоби для статистичного й інтелектуального аналізу невизначених даних.
- РН 17. Вміти планувати і виконувати наукові дослідження у сфері прикладної математики, формулювати і перевіряти гіпотези, обирати методики та інструменти, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредити ECTS): лекції – 16 год., лабораторні роботи – 32 год., самостійна робота – 72 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Для успішного проходження курсу необхідно мати знання та практичні навички з дисциплін: «Некоректні задачі обробки даних», «Математичні методи машинного навчання 2», «Метаевристичні методи оптимізації».

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекції проводяться інтерактивно з використанням мультимедійних технологій. На лабораторних роботах використовується мова Python та бібліотеки XAI, TensorFlow, Keras.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

- Тема 1. Пояснюваність для лінійних моделей
- Тема 2. Пояснюваність для нелінійних моделей
- Тема 3. Пояснюваність для ансамблевих моделей
- Тема 4. Пояснюваність для моделей часових рядів
- Тема 5. Пояснюваність для моделей обробки природної мови
- Тема 6. Пояснюваність для моделей глибокого навчання
- Тема 7. Пояснюваність моделі для експертних систем, заснованих на правилах
- Тема 8. Пояснюваність моделей для комп'ютерного зору

Теми практичних занять

В навчальному плані практичні заняття відсутні.

Теми лабораторних робіт

- Тема 1. Пояснюваність для лінійних моделей
- Тема 2. Пояснюваність для нелінійних моделей
- Тема 3. Пояснюваність для ансамблевих моделей
- Тема 4. Пояснюваність для моделей часових рядів
- Тема 5. Пояснюваність для моделей обробки природної мови
- Тема 6. Пояснюваність для моделей глибокого навчання
- Тема 7. Пояснюваність моделі для експертних систем, заснованих на правилах
- Тема 8. Пояснюваність моделей для комп'ютерного зору

Самостійна робота

Розрахункове завдання на пояснюваність певної моделі штучного інтелекту засобами Python.

Література та навчальні матеріали

1. Mishra, P. (2022). Practical Explainable AI Using Python. Apress, Berkeley, CA.
<https://dokumen.pub/practical-explainable-ai-using-python-artificial-intelligence-model-explanations-using-python-based-libraries-extensions-and-frameworks-1nbsped-1484271572-9781484271575.html>
2. Gianfagna, L., Di Cecco, A. (2021). Explainable AI with Python. Springer, Cham.
<https://dokumen.pub/explainable-ai-with-python-9783030686390-9783030686406.html>
3. Mishra, P. (2023). Explainable AI Recipes . Apress, Berkeley, CA.
<https://dokumen.pub/explainable-ai-recipes-9781484290286-9781484290293.html>
4. Mehta, M., Palade , V., Chatterjee, I. (2023). Explainable AI: Foundations, Methodologies and Applications. Intelligent Systems Reference Library, vol 232. Springer, Cham.
<https://dokumen.pub/explainable-ai-foundations-methodologies-and-applications-9783031128066-9783031128073.html>
5. XAI – An eXplainability toolbox for machine learning.
<https://pypi.org/project/xai/>

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

Для оцінки роботи студентів протягом семестру підсумкова оцінка розраховується як сума оцінок за контрольні заходи (максимальна сума – 100 балів):

- а) виконання завдань на лабораторних заняттях: максимальна оцінка – 80 балів;
- б) виконання розрахункового завдання: максимальна оцінка – 15 балів;
- в) складання заліку: максимальна оцінка – 5 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>.

Погодження

Силабус погоджено

Дата погодження, підпис
31.08.2023 р.

Завідувач кафедри
Олена АХІЄЗЕР

Дата погодження, підпис
31.08.2023 р.

Гарант ОП
Олексій ГАЛУЗА